

רחל סבוראי. "בתחילה
פטרה הסתגרה מאתנו,
ולאחר שמוצאו אותה היא
לא נתנה לנו לבוא"
צילומים: יעקב בר-און
ועקב בר-און

יעקב בר-און

פטרה, תמונת מחזור

מחזור

הסתננות לסלע האדום שבירדן היתה פסגת המאויים של צעירי ישראל בשנות החמישים. יותר מיופיו של המקום, משכו אותם ההרפתקה, הסיכון וההילה. הבמאי אקל סיון כינס לסרט תיעודי חדש מטיילים שחזרו בחיים, בני משפחה של מטיילים שנרצחו בדרך, חברה שכמעט נסעו, צמד שריענן את המסורת בהתגנבות לנחל ארנון דווקא – ואפילו הסכמה נדירה של מאיר הר-ציון להצטלם.

כבר בנעוריו במשק עין-חרוד היה מאיר הר-ציון מהמתבודדים. "אחווה", הוא קרא לפינת החי שבה בילה שעות בחופי שותיו מהצבא. יד הגורל מיקמה את אחוזתו מול חדרה של חברת המשק רחל סבוראי, פלמ"חניקית בעבר, ממשתתפי "ליל הגשרים". היא היתה אז בת 27, "הר" – כפי שכונה מאיר הר-ציון – רק בן 19. אלא שהיא כמוהו אהבה חיות, ונהגה לקפוץ לפינת החי של המתבודד הצעיר.

אגב כך התגלה להם מכנה משותף נוסף: שניהם היו משוגעים על טיולים. כשסבוראי שמר עה מזהר-ציון על טיול נועז שעשה מרמת-רחל לעין-גדי דרך שטח ירדני, והבטחה שביום מן הימים יוליד שם צבא, העזה להעלות משאלה שקר נגה בה זה מכבר. "מה דעתך על פטרה?" שאלה את הר-ציון. "טוב, כן", השיב בשפתו הלקונית. הם יצאו לדרך באחד במאי 1953, וכך נולד מיתוס פטרה. 15 יצאו בעקבותיהם בשנים

הבאות אל האתר הנבטי המרהיב בירדן. רק שלר שח הזרו בחיים. 'לראות את פטרה ולחיות'. כך נקרא סרטו התיעודי של אקל (יחזקאל) סיון, המוצג החודש בסנימטק תל-אביב, ובראש השנה יוקרן בערוץ 2. סיון, שביים בין השאר את הסרט 'המסע לפענוח המוח האנושי' וטרילוגיית סרטים תיעודיים על האויסטיסים, מתחקה בסרטו החדש אחר מיתוס פטרה, ומנסה למצוא מענה לשאלה מרכזית: האם

היה זה טירוף תקופתי, או רוח נעורים נועזת? בזה אחר זה, בחשכת הערב, מגיעים משתתפי הסרט לפונדק ה-101 של שמעון (בושי) רימון בע"רבה. מכאן, מבאר-מנחה של פעם, זינקו הר-ציון וסבוראי למסעם. רימון השתתף במסע האחרון לפטרה, ב-59. עם אור ראשון מתפענח התצרף האנושי שבי חר הבמאי. סבוראי ורימון הם נציגי ההרפתקנים. לצידם שני בני משפחה של 'פטראים': ורד אדיבי,

מסוף הגבול ערבה, צפונה לאילת. בנסיעתי הקודמת לפטרה התנוססו כאן צילומי המלך חוסיין. את מקומם תפסו צילומי ענק של המלך עבדאללה. ירדן מקבלת את פנינו בידידות, אין צורך להתגנב. מעקבה נוסעים צפונה, כמאה קילומטרים. פטרה. גם אם היית כאן, תמיד תופתע מחדש. המראה עוצר נשימה. לאחר חציית ה'סיק' (נקיק בער בית), קניון צר ואפלולי, אנתנו מוצאים עצמנו

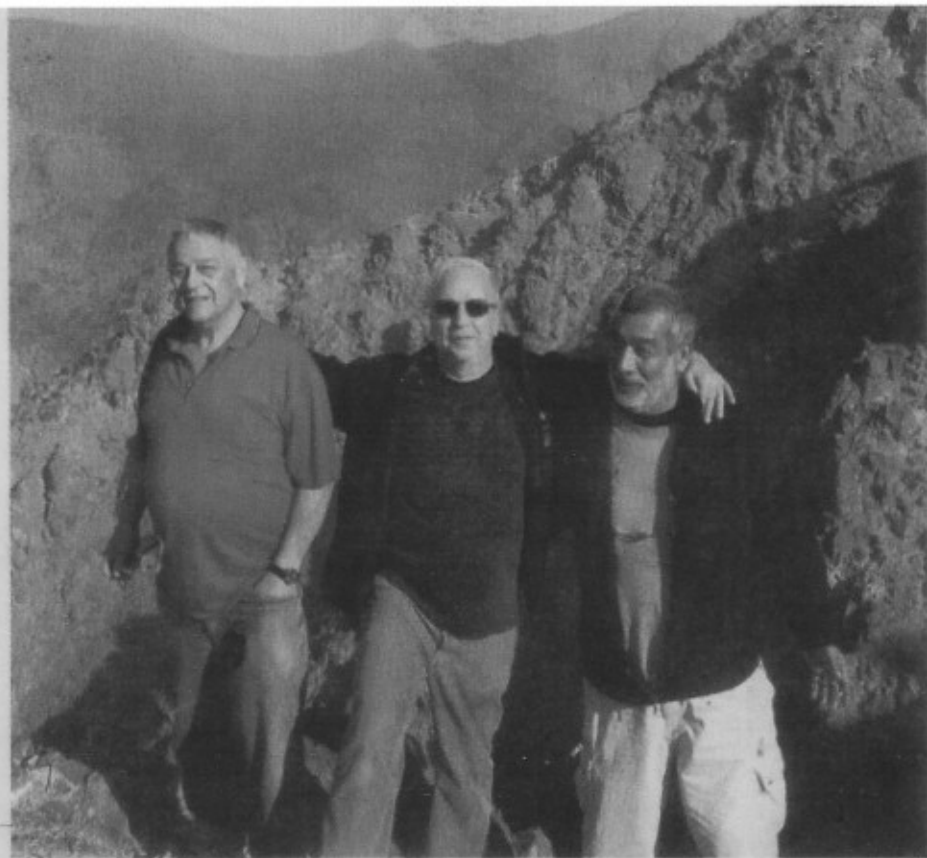
מז. הסקיין: "פגשתי את החמישה ערב צאתם לפטרה, בכנס יוצאי הפלמ"ח בנגבעת-ברנר, ולא ראיתי עליהם אותות דאגה וחשש". פלדמן: "לא ידענו אז פחד, ולגבולות לא הייתה המשמעות של היום. נמר שכנו אל מה שהיה מעבר להישג יד: החרמון, מואב וכמובן פטרה. דומני שאת המסע מירושלים לעין-גדי דרך מדבר יהודה, תוך כניסה לשטח בשי ליטה ירדנית, עשיתי קצת לפני הר-ציון. זה היה ההווי שלנו. כנראה נולדנו סקרנים והרפתקנים".

בי"), כיום מנכ"ל המועצה לשימור אתרים, יחשוף בסרט הרפתקת עבר לוטה בערפל בתחומי ירדן. ומאיר הר-ציון? מצב בריאותו אינו מאפשר לו להצטרף למסע, למרות התנאים המפנקים שמציע לו הבמאי. מייצגת אותו כלתו סיגל. חותנה האגדי נעתר לגולל לראשונה את סיפור פטרה שלו מול מצלמות הטלוויזיה במקום מגוריו בצפון. כבר בנסיעה דרומה מתחילה האווירה לבעבע. עמנו, ברכב השטח של סיון, נמצאים הסקיין ופלד"

אחותו של אריק מגר - מנהיג החמישה שנרצחו בדרך חזרה מפטרה בקיץ '53; וגל ברמון, בנו של דמיטרי ברמון המנוח, שב-'56 חזר משם בשלום, אבל חברו למסע, דרור לוי, נורה על ידי היירדנים. עם אלו יוצאים כעת לסלע האדום שניים שאז חלמו על פטרה ולא הגיעו אליה, אבל כיום מכירים אותה כאת כף ידם. יגאל הסקיין, מדרך הטילים הוותיק, היה אמור להשתתף ב-'53 במסע של הדי מישה, ולמזלו הושאר מאחור. יוסי פלדמן ("הער"

"כל אחד לקח בחשבון 50 אחוז שלא יחזור". מימין: הר-ציון והבמאי סיון. משמאל: רימון, סיון ופלדמן

תה לנו מפה טובה והיינו עולים על השביל הנכון, הברווים היו מבחינים במשהו שונה מהרגיל בעקבות ותופסים אותנו".

לדבריהם, שניהם היו אז צעירים מכדי לפחד, מה שלא מנע רגעי אימה. ההתפעמות מהנופים חיפתה על הכל. הר-ציון: "התחלנו לטפס במקום של חול נובי. משהו מדהים. כל כך יפה שאי אפשר לתאר, כשפטרה כאילו בבת אחת נפתחה מולנו". סבוראי: "הנה אנחנו מטפסים ולנגד עינינו נגלה נוף פנטסטי בצבעים ואן-גוויים מרהיבים, כאילו איזה אמן צייר שם את הקירות. שיא ההתרגשות היה בזכות. הנה אנחנו בפטרה, בירת הנבטים, בירת אדום, שמושה רבנו פנה אל מלכה וביקש 'אעברה נא בארצך', תוך הבטחה שלא ייכנס בשדה ובכרם. מלך אדום סירב ואיים 'לא, כי בחרב אצא לקראתך'. הנה אני כאן, עם הרגשת ניצחון. עשינו את זה".

"היתה לנו הרגשה בלתי רגילה של סיפוק על שלמרות כל הקשיים והמכשלות הגענו", הר-ציון בביתו כמו מושלים את דבריה. "זה האלף-בית של העניין. זאת המהות. להגיע! כואת היתה פטרה בשבילנו, כמו שהודו או דרום אמריקה בשביל הח' ברה של היום".

הסיפוק העילאי לא פיצה על הקשיים שבהמ" שך. הר-ציון: "אנחנו כבר בלילה השלישי. חושך מצרים. חמסין נוראי. עולים, יורדים, עולים. התי חיל לקנן בנו החשש שאנחנו מקרה אבוד. פתאום ראינו שביל. העיניים יצאו לנו מולו. הלכנו בו והי' לכונו עד שהגענו למצוק נוראי. קיבינימוט, מה עזי שים? מוצאים מקום שנראה בטוח וישנים קצת. "כשהתעוררנו, החלטנו למצוא מוצא ויהי מה. מצאנו נקיק קטן. ירדנו בהירות עד שנתקלנו בנב מים. התרחצנו קצת. כל אחד לחוד, לא ביחד. הרי לא היית חברים. אכלנו ממה שנשארו והתקדמנו. לפתע, עשרה מטר מאתנו, בדווי ניכס עשבים. או-י-די, האם התגליתו? בן רגע נעלם הבדוו. לאן הלך? כע' בוד שעה נשמעה התשובה. יריות. הסתתרנו עד יע' בוד זעם. כשהתקדמנו, היה חום משהו בלתי נסבל. אוכל - שום דבר. כמעט תחושה של ייאוש. רק כשהוד גענו לכביש הערבה וראינו את שלט המחלקה למים של משרד החקלאות, נשמנו לרווחה".

סבוראי: "היציאה מפטרה היתה הכי מפחידה. משמר ירדנו עבר בפתח הסיק. זהו, הם בטח הריגו".

רחל סבוראי: "שיא ההתרגשות היה בזכות. הנה אנחנו בפטרה, בירת הנבטים. בירת אדום, שחשה רבנו פנה אל מלכה וביקש 'אעברה נא בארצך' תוך הבטחה שלא ייכנס בשדה ובכרם. מלך אדום סירב ואיים 'לא, כי בחרב אצא לקראתך'. הנה אני כאן עם הרגשת ניצחון"

פטרה

וההרפתקאות היו בעבורו פורקן לבדידות. בגיל 17 יצא עם שושנה, אחותו, לטיול סביב הכנרת, שהס' תיים בכלא הסורי. את החשבון עם שוביו סגר בפ' עולות תגמול בצפון. שושנה, שהיתה הרפתקנית כמוהו, נרצחה עם החבר שלה בידי בדווים במעלה נחל ערוגות. הר-ציון לא סלה. בעת שירותו בצה"ל יצא למסע נקמה אלים אל מעבר לקווי האויב. 'אתוח שושנה' קרא לחווה שהקים לאחר שחרורו. הר-ציון היה מגיבורי יחידה 101 והצנחנים, דמות נערצת. בגיל 21 היה לסרן הצעיר ביותר בצה"ל, בלי לעבור קורס קצינים. "הלוחם הנועז ביותר מאז בר-כוכבא", אמר עליו הרמטכ"ל משה דיין. "סמל הלחימה של הצנחנים וצה"ל כולו", כתב עליו אריאל שרון. בספטמבר '56 נפצע הר-ציון קשה מאוד בפשיטה על משטרת א-רהווה הירדנית. ניתוח חירום בגרוננו, שבוצע בשטח, הציל את חייו. הלוחם המהולל איבד שם מכוסר הדיבור ונפגע בידיו. זה שנים רבות הוא מתבודד בחוות הבקר שלו

ללא התראה מוקדמת למרגלות מבנה ענק ומרהיב. זהו חזנת פרעון (אוצר פרעה) הוורדרד הנחשק, שיא בלתי נמנע של כל טיול בירדן. מראה של פעם בחיים. מבנה חצוב בסלע, גובחו כארבעים מטר. הבדווים מאמינים שבכד על ראש אחד העמודים הוסתר אוצרו של פרעה. פגום המבנה הוא חלל ריק. כל תפקידו של הארמון והמדהים הוא לסוכך על אתר קבורה קדום, אחד מרבים באזור, ללמדנו שמה שנשאר מפטרה הנבטית הוא בית קברות אחד גדול.

נפשנו יצאה לנופים

המבטים מתרכזים ברחל סבוראי. ב-53 היא היתה כאן לפני כולם. עתה היא חוזרת לפטרה בפעם השלישית מאז חתימת הסכם השלום. סיון מבקש ממנה להשמיע את סיפוריה במרכז האתר. סבוראי, עוד שנה בת שמונים, אינה מעוניינת בה' נחזות. "אל המזבח", היא קוראת, ותוך התעלמות

מבקש טמנה להשמיע את סיפוריה במרכז האתר. סבוראי, עוד שנה בת שמונים, אינה מעוניינת בהי נחות. "אל הקמח", היא קוראת, ותוך התעלמות ממוטען השנים מתחילה בטיפוס עיקש על מדרגות רבות בדרך אל היעד, והחבורה אחריה.

סבוראי היא מאחרוני האידיאליסטים של התנועה הקיבוצית. שיערה לבן-כסוף. מבט נחוש ניי בט מעיניה התכולות. פנים חרושות תלמים. קול צרוד. שמה הפרטי לא ניתן לה באקראי; אמה, שרה יצק-סבוראי, היתה מיידיותיה של המשוררת רחל. כשהורע מצבה הבריאותי, ביקשה המשוררת מחברותיה לקרוא לבנותיה על שמה. סבוראי זכי תה. היא נושאת עמו זיכרון עמום, מגיל שלוש וחי צי, של ביקור אצל רחל המוטלת על ערש דווי.

סבוראי גדלה בעין-חרוד. המורה משה כרמי נטע בה, כמו בהר-ציון, את להט הטילים, "אבל אז, כשהיה מסוכן, לא עברנו את הגדר. כשהיינו עולים עם כרמי אל ראש הגלבע והוא היה מצביע לעבר הגופים הרחוקים, נפשנו יצאה אליהם". היא התעקשה להתגייס לפלמ"ח, בניגוד להחלטת החיברים. לאחר פטרה עברה לרביבים שבנגב עקב מחלוקת רעיונית עם המשק, ועסקה בהוראה.

הסיפורים על פטרה הציתו את דמיונה. היא קראה את ספרו של משה מוסינזון "מכתבים מהמדבר" והתלהבה. מוסינזון ביקר בפטרה בתקופת המנדט, כששירת בצבא הבריטי, וכתב על כך לבניו דבורה, היום הסופרת דבורה עומר.

סבוראי הבטיחה לעצמה ללכת בעקבותיו, השאלה רק היתה עם מי. המפגשים עם הר-ציון בפינת החי גילו לה את השותף. הר-ציון, שהתגורר עם אביו בעין-חרוד, לא התערה במקום. הטילים

בשפת הציל את חיה. הלחם התחיל איבד שם מכוסר הדיבור ונפגע בידי.

זה שנים רבות הוא מתבודד בחוות הבקר שלו וממעט להתראיין, לא כל שכן כשמדובר בראיון לטלוויזיה. אבל סיון הוא מהחברה שאינם מכירים את המילה "לא". שבועיים לפני ההסרטה בפטרה אני יוצא עמו צפונה, אל הר-ציון. אנחנו מוצאים אותו מוקף גוף מדהים במעלה רמת-כוכב, ליד המבצר הצלבני כוכב הירדן. כשהוא מבחין במצלמת הטלוויזיה, נמחק החיוך מפניו. סרבנותו עיקשת. סיון מועיק טלפנית את סיגל, הכלה, המשמדת שתי כרכות הדרכה באתר גשר הסמוך. היא מצטרפת למאמצי השכנוע, וטוענת ש"למשפחה חשוב מאוד שיהיה תיעוד".

הקרה נמש אט אט בדירתו הנזרית של הר-ציון. התנגדותו מוסרת סופית כשסיון מציג בפניו תצלומי אוויר של פטרה, שצילם ימים אחדים קודם לכן ממצנח רחיפה. הר-ציון נדלק וחרזר בבת אחת 52 שנה לאחור. דבריו מובאים בסרט בהצלבה עם עדותה בשטח של סבוראי.

כמעט מקרה אבוד

"פטרה היתה לגבינו חלום בלתי נתפס", מספר הר-ציון. "רציני להגיע לשם ויהי מזה. הייתי אז חייל בנח"ל, לפני ה-101. הכל סביב המסע עם רחל היה סודי ביותר. אף מילה. הגענו בטרמפים לכביש הערבה. כדי שיהיה לנו כמה שפחות לסחוב, השארנו את עיקר הציוד אצל דני הר-הבית, ליד מחנה מע"צ. הלכנו ברגל 17 קילומטרים עד באר-מנחה ושם חצינו את הגבול".

פטרה, תמונת מחזור

סבוראי "היצאה מפטרה היתה הכי מפיחית.

משמר ירדני עבר בפתח הסיק, זהו, הם בקח הרגיר שו משהו. ראינו ערבי עם לפיד קורא לחבריו להיפש. לא היתה לנו ברירה אלא ללכת אחורה. הלוי לה היה אפל. אפילו לא כוכב אחד. לא רואים שום דבר, השטח מתעתע ואנחנו כבר לא יודעים אם אנחנו מתקדמים או נסוגים. עלתה בנו המחשבה שלאחר שבתחילה פטרה כמו הסתירה מאתנו, עתה, לאחר שמצאנו אותה, היא לא נתנה לצאת. הרגשנו לכודים".

בתחפושת משקיפי או"ם

רימון שומע את סיפוריה הנרגש של סבוראי ועל פניו הלא-מגולחות עולה חיוך מאוד מסוים, כי פטרה שלו לא היתה בדיוק פטרה של הר-ציון וסבוראי, שיצאו למסע שש שנים לפניו. "הם עשו את זה מתוך אהבת מולדת. בשבילי זה היה כמו להתגרות במוות, עשיתי זאת מתוך הרפתקנות. עד היום אני עושה דברים שלא בסטנדרט".

סיפורו האישי בלתי שגנתי עד להדהים. מיטב כתבינו נפלו בפה ותיארו אותו כיוצא ה-101, אבל הוא היה בן 14 בלבד כשהיחידה הזו פעלה. העריצתו להר-ציון ולחבריו שימשה עוגן לרימון, שגידל ללא הורים אצל משפחה מאמצת בתל-עדישים ולאחר מכן בעין-חרוד, ומשחר ילדותו היה הרפי תקן פורק עול ופורץ גבולות. את סיפור פטרה שלו היגדס בדרכו הייחודית.

"כמי שגדל על ברכי הר-ציון בקיבוץ, הייתי מוכרח להגיע לפטרה כמוהו", הוא מספר, ומהויק

"לא הפנמנו אז את גבול שביתת הנשק", מעידה סבוראי במזבז, במרומי פטרה. "ראינו בו פרודודור לשלום בעתיד. מלכתחילה טעינו בדרך. מנרפה גיאוגרפית של 1 ל-250 אלף אי אפשר לדעת בדיוק את פני השטח. גם כשהגענו למצוק והיה ברור שטעינו, שתקתי. דיבור במקום כזה עלול היה להסגיר. מבלי שנדברנו בכלל, מאיר, חייל שלא מכבר התגייס לצבא, לקח על עצמו את ההחלטה. אני, המבוגרת ממנו, הייתי טוראית בפלמ"ח ונשארתי טוראית. סמכתי עליו".

"התכונן היה שנלך יומיים, אבל בגלל המפה תעינו, תעינו, תעינו", ממשיך הר-ציון. "העסק לקח כפול זמן. צעדנו בערב וביום הסתדרנו. בכל מקום אפשרי הייתי ישן שנת ישרים, ורחל היתה מעירה אותי בול בזמן. טעות אחת הצילה לנו את החיים. בשביל אחד במקום לפנות צפונה, פנינו מזרחה. שמענו נביחות כלבים ושינינו כיוון. לו היי

בגיל 17 התגייס לפלמ"ח. הוא כתב להורים: 'איך אני יכול ללמוד במקווה, כשאני רואה מבעד לחלון את התארגנות השירות לירושלים, ובהן בנות בגילי חמושות בסטנים?'. אחרי המלחמה הוא עבר עם אהבת הטיולים שלו בכל הנגב. מבחינתו, ההי לכה לפטרה היתה המשך טבעי".

כשהחמישה התארגנו למסעם, ריחפה הסכנה באוויר. חברתם, הדסה אביגדורי, לא הסכה מאמץ כדי לסכל את כוונתם לצאת לדרך. "ניסיתי לשכנע כל אחד מהם בנפרד לוותר", היא נזכרת. "אבל הם צחקו וביטלו את הסכנה. הם אמרו: 'עם אריק, שידע לצאת ממצבים קשים בתמימות של ילד, שום דבר לא יקרה'".

"לא יכול להיות שום מצבם תגייסו ככה", אומר

אוצר חבוי בכד. ארמון חזנת פרעון

ריטניה. הוא חזר למלחמת ששת הימים ונעצר, ואז היה זה פלדמן ששחרר אותו. חסר היה לו שלא.

שלוש חבורות שלא שבו

אנחנו בביר-מוד'כור, התחנה האחרונה בירדן. שלוש קבוצות נוספות בלבד אלו הנזכרות יצאו לפטרה, וכל אנשיהן נספו. במאוס 57 יצאו מיטבתה מנחם בן-דוד, דן גלעד, רם פרנאי וקלמן שילבסקי – ולא שבו. גורל דומה ארב בנובמבר אותה שנה למי רדכי שוב ולעמירם שי, שוטרים ממשטרת רמלה. אבל לסיום נתרכו בסיפורי הקבוצה האחרת, שאין כמותם לבטא את רוח התקופה בהקשר של פטרה. באוגוסט 53 נקבצו למסע גולה בן-עמיבא ויכ

חאיר הר-ציון: "לפתע עשרה חמור מאתנו בדווי ניכש עשבים. או-יז-יז. האם התגלינו? בן רגע נעלם הברדווי. לאן הלך? כעבור שעה נשמעה התשובה. יריות. הסתחרנו עד יעבור זעם. כשהתקדמנו, היה חום משהו בלתי נסבל. אוכל – שום דבר. כמעט תחושה של ייאוש"

בעיניה הכהות של בתו רחל, ניכר שבמשפחה מכיר רים היטב את הסיפור. רחל מגיעה לסיור מהפגני מייה הדתית בצפת שבה היא לומדת. שרה, אמה הגיורת, חזרה בתשובה עם ילדיה, ולא בטוח שררי מוז, אב לתריסר ילדים משני פרקי נישואין, מסתדר עם התפוכות. אבל כשרחל דוהרת באצילות על סוס בסיק, ניכר בה היטב שהיא הבת-של-כושי. 59, רימון בצבא. "הייתי בן עשרים", הוא משחזר. "ידעתי ש-12 חברה שלנו מצאו את מותם בגלל פטרה, אבל הייתי מוכרח להגיע לשם. במי קום להתגנב כמו כולם, היה לי רעיון יצירתי איך לעשות את זה בסטייל. כשהיפשתי שותף, כל הפייטרים שפניתי אליהם פחדו. רק ויקטור הסיכים, והוא התאים יותר מכולם".

ויקטור פרידמן היה עולה חדש מקליפורניה שהתנדב לשרת בצה"ל, וכאשר הוצב בתותחנים התעקש על העברה לצנחנים. מבטאו הלם את סר פור הכיסוי של רימון, שלפיו הם משקיפי אר"ם מקנדה ומקולומביה. הם סחבו 'סטיישן ויליס' מחד ניון האר"ם בארמון-הנציב בירושלים, אלתרו מדים בהתאם, רכשו תגים ומדליות, והכינו מפות, ג'ריק נים ושאר ציוד. פרידמן הדפיס במוכנות-כתיבה את התעודות והביא דולרים, אקדח ומצלמה.

הם אספו טרמפיסט בדווי והגיעו עמו עד פטרה. כשהזדהו במשטרת פטרה כמשקיפי אר"ם, אף קיבלו מדרוך צמוד. מסעם צלח ללא דופי. יתרה מכך: ללגיזורים הירדנים שעמם הצטלמו, הבטיח רימון שיביא להם את הצילומים בתוך שבועיים. הם נעצרו רק בשובם לתחום ישראל, ו"ישר לקחו אותי לבדיקה פסיכיאטרית בבית משוג' עים". לאחר משפט בזק הושמו רימון ופרידמן מאחורי סורג וברית, ורק חגיגה מגבוה ארגנה להם שחרור מוקדם. לעומת רימון, שהמשיך במעלליו, צלל פרידמן עד מהרה חזרה לאלמוניות בקיבוץ גדות. כעת הוא בחופשה בחו"ל. עד כמה התנער מהרפתקת פטרה שלו מעידה בתו, אדוה דניאלי. "כל השנים לא שמענו בבית על המסע של אבא

שחרור מוקדם. לעומת רימה שהמשיך בעבודתו צלל פרידמן עד מהרה חזרה לאלמוניות בקיבוץ גדות. כעת הוא בחופשה בחו"ל. עד כמה התנער מהרפתקת פטרה שלו מעידה בתו, אדוה דניאלי. "כל השנים לא שמענו בבית על המסע של אבא לפטרה", היא מספרת.

כּוּשִׁי סוּחַב סִירָה

קול חליל מלווה אותנו בדרתנו מהמזבזבז. בדוויית צעירה מנגנת בו כמו לפי הזמנה. לא הרחק ממנה מפנה הצלם, יובל דקס, את המצלמה לעבר גבר מוזקן וגדול מנוגדים, שמגבעת רחבת תיזורת מסוככת על תסרוקת זנב הסוס שלו. זהו גל ברמן, איש מחשבים מרמת-רחל. הוא שולף מארנקו צי"ר לום קטנטן של חייל יפה תואר: "זה אבי". דמיטרי ברמן, עולה מברית המועצות, היה בתקופה ההיא צנתן, המ"מ של רימון. "סייר מולד", מגדיר אותו חברו מהצבא, ניר ניצן.

נחוש ללכת לפטרה בעקבות הר-ציון, חיפש דמיטרי ברמן שותף לאתגר. הוא מצא את דרור לוי, בן למייסדי הרצליה וחברו לסיירת הצנחנים, שהשתתף בתריסר פעולות תגמול. באפריל '56 הצליחו להגיע לפטרה, כשהם צנומים לקבוצת תיירים. ביציאה משם ארבו להם חיילי משמר המ"דבר הידני ופתחו עליהם באש. לוי מצא את מורו תו במקום, וברמן, עם כוחו העצום, הצליח להיח"לץ משם בוחילה כשהוא פצוע. בדרכו לשטח יש"ראל נשען על הרובה הצ'כי כקב הליכה.

ארבעה ימים לפני אסון התאומים נפטר ברמן, שהיה מבוגר אשדוד. "אבי לא היה מהמספרים, ועד אחרית ימיו נהג להתייחס אל הפעולות שבהן היה מעורב ככאלה שאסור לדבר עליהן", מעיד בנו. "את הגרסה המלאה שלו על פטרה שמעתי רק כשהייתי בן 16. התנאיתי בו על שעשה משהו שמעטים עשו כמותו".

בסרט מובאים דברי דמיטרי ברמן בקטעי וי"דאו. "רצינו להיות הר-ציון", אמר למצלמה.

כּוּשִׁי סוּחַב סִירָה בלתי נסבל. אוכל – שום דבר. כחעט תחושה של ייאוש"

"העיקר היה להגיע כמוזו לפטרה ולספר אחרי זה לחבר'ה. מראש, כל אחד מאתנו לקח בחשבון 50 אחוז שלא יחזור".

כבר ערב. סיון מכנס את גיבורי סרטו סביב שר' לחן עגול במלון 'נובנפיק'. "אני מוקווה", אומר פל'דמון, "שיבינו מהסרט שלא היו אלה משוגעים שה' לכו אז לפטרה. זאת האווירה שהייתה. לפני פטרה הייתה העזה בטיוולים לאילת, וקודם לכן מצדה הר' תה גולת הכותרת. הרגשנו כמייצגים ציבור שלם". עם בוקר נמשך המסע. נחל ארנון. כעת אמור יוסי פלדמן להתוודות על משובת נעוריו. הוא מתייצב עם רימון מול המצלמה. כיוון שאין במש'לחת איש קול, עולה השאלה מי יהיה ה'בומן' שי"חז במוט המיקרופון. שוטר ידני מתנדב. לראות ולא להאמין.

פלדמן ורימון חוזרים 40 שנה אחורנית. פלד'מן ניהל אז את בית ספר שדה עין-גדי, ורימון היה מעובדיו. פלדמן: "מאבות המטיילים – זאב ויל'נאי, שהראה לנו את הנופים בשקופיות זכוכית, ויוסף ברלסבי – שמענו על הארנון, וכל יום ראינו את הנחל מעברו השני של ים המלח ואליו לא הג'ענו. לבד לא הייתי מסתכן להגיע לשם. יום אחד תפסתי את כושי ואמרתי לו: 'אם היית בן אדם, היינו עושים איזה מבצע'. כושי לא חשב פעמיים: 'אני מבטיח'. כלומר, כמה שהיה שובב, הפעם אני פויתתי אותו. היתה לו ברירה? הייתי הבוס שלו".

רימון סחב סירת מירון ממפעלי ים המלח ומ'נוע משייטת 13, והטמין ציוד וג'דיקנים של דלק במקומות מחבוא. בחשכה חצו את ים המלח והגיעו לארנון. הם חזרו בשלום, אבל נוצרה מהומה סביב הסחיבות של רימון. כשחיפשו אחריו, כבר היה בבי

רדכי שוב ולעמירם שי, שוטרים ממשטרת רמלה. אבל לסיום נתרכו בסיפורי הקבוצה האחרת, שאין כמותם לבטא את רוח התקופה בהקשר של פטרה. באוגוסט '53 נקבצו למסע גילה בן-עקיבא מכ'פר-יהושע, אריק מגר מעין-עירון, מרים מונדרר מחיפה, איתן מינץ מכפר-מעש ויעקב קליפלד (קלק) מנטעים. בהגיעם למשטרת ביר-מד'כו, 15 ק"מ מגבול ישראל, כנראה כדי לבקש עזרה לאחד פציעתו של אחד מהם, ירה בהם חייל ירדני מקרוב. "אריק היה הרחוק החיה בחבורה והמנהיג שלה", מספר יגאל חסקין מכפר-ביל"ו ליד בניין המשטרה הנוש. "הכרנו בטיויל תנועת המושבים. הוא היה תמהוני עם להט הטיוילים שלו, מעין היפי של היום. היה מסוגל להיעלם לנו באמצע טיוול, ולפתע, לפי צילילי מפוחית מאחת הגבעות, יכולנו לדעת היכן הוא נמצא. ב-51' או ב-52' הוא הזמין אותי להשי'תתף ב'טיוול הגדול' לאורך הגבול המצרי, אבל למ'סע לפטרה לא הסכים לצרף אותי. הוא אמר שאני צעיר מדי והבטיח לי שאצא במסע הבא".

מדברי אחותו של מגר, ורד אדיבי מרמת-הש'רון, אפשר להבין ששום כוח בעולם לא היה מסור'גל לעצור אותו בדרך לפטרה. "כשאריק היה בן 16, קיימה תנועת הנוער עלייה למצדה. אריק רצה להשתתף וההורים פחדו. אז זאת היתה סכנת נפ'שות, כי היו שנפלו מהמצוק ונהרגו. 'עוד תספיק להגיע למצדה', אמרו לו ההורים. בשבילו זה היה אסון. כעבור שנה איש לא עצר אותו בדרך לשם. ואחרי מצדה הוא רצה להגיע לפטרה".

דמותו של איתן מינץ, כפי שמתאר אותה אחיו, ניר ניצן (הסמ"פ מהשיר 'גבעת התחמושת'), יכר'לה אולי לסייע בפענוח מיתוס פטרה. "קינאתי באיתן, המבוגר ממני, על שהתגייס במלחמת הש'חרור. את רוח ההתנדבות ספג מאבא שלנו, שהת'נדב לשרת בצבא הבריטי במלחמת העולם הש'נייה. המורה של איתן אמנם אמרה עליו שהוא נר'לד להיות מתמטיקאי, אבל כמו החבר'ה הטובים הוא התעקש ללמוד חקלאות במקווה-ישראל.

הם צחקו וביטלו את הסכנה. הם אמרה 'עם אריק, שידע לצאת ממצבים קשים בתמימות של ילד, שום דבר לא יקרה".

"לא יכול להיות שגם מרים הגיבה ככה", אומר חיים מורן על אחותו מרים מונדרר, שהיתה אז סטודנטית. "היא היתה רצינית מכדי ללגלג על דברי אחרים. נראה לי שחשבה שתבטל את הש'תפתות אם העניין לא ייראה לה בטוח. היא לא ביטלה. היא ראתה ביציאה לפטרה חתימת תקופה מסוימת בחייה". החבר של מונדרר, ניצול שואה שחי בגפו בקיבוץ יחיעם, לא השלים עם אובדנה ושם קץ לחייו.

גם רחל סבוראי נטלה חלק במאמצי הבל'ימה. "גילה בן-עקיבא היתה לי כאחות. היא היתה הוזהרה בינינו, אבל היה לה ברור שתלך בעקבותיי לפטרה. אני גם הייתי זאת שסיפרה לה על התאר'גנות הקבוצה של אריק. כשהתקרבה יציאתם לר'דך, לא הייתי שקטה. ישבתי איתה ועם מרים וני'סיתי לשכנע אותן לוותר. זה לא עזר. עד היום אני לא סולחת לעצמי".

רדיו רמאללה הפסיק את שידוריו וסיפר על התקרית שבה נרצחו חמשת הישראלים. ורד אדי'בי הבחינה בידיעה קצרה בגיליון ערב שבת, ולא ידעה את נפשה. "ברגע הראשון ניסיתי לשכנע את עצמי שאולי זאת תבורה אחרת. תוך כדי הל'יבה הבנתי שקרה לנו הגורא מכל. התנדננתי כמו לולב ובכיתי. היתה לי הרגשה שעם אחד כמו יגאל (חסקין), הם לא היו מסתכנים בביר-מד'כו".

אדיבי ניגשת אל המקום שבו נורו החמישה, וני'זכרת פתאום בלהיט העבר 'הסלע האדום'. "מאוד לא אהבתי את איך שאריק לביא ואחרים שרו את השיר. היתה לי הרגשה שהם לא חשבו על המי'לים. תמיד הייתי יוצאת מהופעות שבהן ביצעו את 'הסלע האדום'. אבל בניקור הראשון שלנו בפ'טרה לאחר השלום, כשמישהו שר אותו ברגש מול חזנת פרעון, זה היה אחד הרגעים המרגשים בחיי'כן, החיים. אין שום אבן ששווה חיים". ■